

בד' הירושלמי שביקשו לנדות את פינחס

בירושלמי סנהדרין פ"ט ה"ז א"ר יודה בר פזי ביקשו לנדותו (לפינחס על שהרג לזמרי) אילולי שקפצה עליו רוח הקודש ואמרה והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם, וצ"ב דמפני מה רצו לנדותו דממ"נ אם לא ידעו מהך דינא דכל הבועל ארמית קנאים פוגעים בו א"כ היה חייב מיתה ולא רק נידוי.

ובגמ' סנהדרין כ"ז א' כי הא דבר חמא קטל נפשא אמר ליה ריש גלותא לרב אבא בר יעקב פוק עיין בה אי ודאי קטל ליכהיוהו לעיניה, ופרש"י

ליכהיוהו לעיניה ינקרו את עיניו דבטלו מיתות ב"ד והאי קנסא קא עבדינן ביה דב"ד מכין ועונשין שלא מן התורה, וי"א יטלו ממונו ויתנו ליורשין, ויש

אומרים שמתא, וראשון עיקר, ולפי ג' מצינו שמתא ברוצח, אבל בפשוטו כ"ז בזמן שאין דינים דיני נפשות אבל בזמן שדינים דיני נפשות ממיתים אותו, וע' בדף פ"א ב' הורג בלא התראה מכניסים אותו לכיפה.

וי"ל דהנה בסנהדרין פ"ב א' ושמואל אמר ראה שאין חכמה ואין תבונה ואין עצה נגד ד' כל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב, ר' יצחק אמר ר"א ראה שבא מלאך והשחית בעם כו', ופרש"י שמואל אמר מאי וירא ראה שאין חכמה כלומר נזכר פסוק אין חכמה ואין תבונה נגד ד' שכל מקום שיש חילול

השם אין חולקין כבוד לרב לפיכך הורה פינחס הלכה בפני רבו ולא המתין ליטול רשות ממשא שלא יראו הרואים וילמדו להתיר את הכותית עכ"ל, ומבואר שבמעשה זה של הריגת זמרי בפני משה היה משום מורה הלכה בפני רבו, והך דינא דקנאים פוגעים בו אינו היתר אלא רק על הריגה, אך היכא שהוא בפני רבו לא הותר האיסור דמורה הלכה בפני רבו, ולזה צריך להטעם דאין חכמה וגו' דבמקום שיש חילול ה' אין חולקין כבוד לרב, ולפי"ז א"ש ד' הירושלמי דהא דביקשו לנדותו דבאמת ידעו להך דינא דקנאים פוגעים בו, אלא שרצו לנדותו משום כבוד הרב שהורה הלכה בפני רבו, וע"ז שפיר שייך נידוי, וע"ז הוא דבאה רוח הקודש והיתה לו ולזרעו אחריו כו' והיינו דנאמר כאן שלא היה בזה משום מורה הלכה בפני רבו, ד"ז שמעתי מכב' הג"ר משה טיקוצינסקי זצ"ל.

ויש להוסיף עוד דבאמת יש להבין מאין ידעו ע"י שאמרה רוח הקודש והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם שאין בזה משום מורה הלכה בפני רבו ואין עליו נידוי, ונראה בזה דהנה בעירובין ס"ג א' אי' גבי מורה הלכה בפני רבו ר' אליעזר אומר מורדין אותו מגדולתו שנאמר ויאמר אלעזר הכהן כו' אפילו

הכי איענש כו', א"ר לוי כל דמותיב מלה קמיה רביה אזיל לשאול בלא ולד שנאמר ויען יהושע בן נון כו', ומבואר שעל מורה הלכה בפני רבו מורדין מגדולתו וכן אזיל בלא ולד, ואילו כאן אדרבה זכה לגדולה היינו לכהונת עולם, וגם כתיב והיתה לו ולזרעו ברית כהונת עולם ומבואר שיהיו לו בנים, וע"כ שלא היה בזה משום מורה הלכה בפני רבו. גם העירוני שהרי בעירובין שם מבואר שחייב מיתה ומל' הכתוב שבירכו משמע שלא נתחייב מיתה.

נישואי עמרם ויוכבד

ושם אשת עמרם יוכבד בת לוי אשר ילדה אתה ללוי במצרים ותלד לעמרם את אהרן ואת משה ואת מרים אחתם, (כו"ו נ"ט). ובדעת זקנים מבעלי התוס' כי אשר ילדה אותה ללוי כי אשתו של לוי אותה שמה, וצ"ב למאי הזכירו את שמה, וגם ממ"נ אם יש צורך להזכיר שמה א"כ למה דוקא במקום שנכתב שעמרם נשא את יוכבד.

ונראה דהנה בסנהדרין נ"ח ע"א אי' דתניא על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ר' אליעזר אומר אביו אחות אביו, אמו אחות אמו, ר"ע אומר אביו אשת אביו, אמו אמו ממש כו', ובעמ' ב' שם ת"ש ויקח עמרם את יוכבד דודתו מאי לאו דודתו מן האם לא דודתו מן האב, והיינו שהוקשה להגמ' דאיך נשא עמרם את דודתו ותי' בגמ' שלא היתה דודתו מן האם אלא רק מן האב, והיינו שלא היתה אחות אביו מן האם דאז היתה אסורה לו, אלא היתה אחות אביו האב ובאופן זה אינה אסורה עליו, וזה הביאור בד' בעלי התוס' דלכך הוזכר שמה במקום שנאמר שעמרם נשאה, כיון שלכאורה ק' איך נשאה עמרם וע"כ צ"ל דלא היתה אחות אביו מן האם אלא מן האב, וזו כוונת הפסוק שהיתה בתו של אותה, והיינו שרק היא נולדה לאותה, אבל שאר בני לוי נולדו מאשה אחרת, וע"כ לא היתה אחותם מן האם אלא מן האב, וע"כ היתה מותרת לעמרם.

כל הקודם בנחלה קודם בכבוד

בתו"כ שמיני פרשתא א' פרק א' אות ב' רשב"ג אומר משום ר' אלעזר בן עזריה הרי הוא אומר וימת נדב ואביהוא לפני ד' בהקריבים אש זרה לפני ד' ובנים לא היו להם שאילו היו להם בנים היו קודמים לאלעזר ואיתמר שכל הקודם בנחלה הוא קודם בכבוד, ויל"ע שהרי פינחס בן אלעזר לא נתכהן כלל, וה"נ אילו היו בנים לנדב ואביהוא ג"כ היו זרים, ולא היו יכולים לירש כהונת אביהם.

צבא הלוי

**פרט ועוללות מתורת רבו
צבא אליהו הלוי סמיתברג
של"מ"א**

שיעור אכילה בתענית

בשור"ע ס"י תקס"ח ס"א גבי מי שהתענה ושכח ואכל כזית, ובב"י הביא מהר"א ששיעורו בכותבת כמו יו"כ ובשם הרא"ש שיעורו בכזית.

ובהגהות חת"ס ס"י תקס"ז כ' שאף שביו"כ השיעור כותבת שם השיעור תלוי ביתובי דעתיה אבל בתענית סמכו על הכתוב באסתר ואל תאכלו ואל תשתו וא"כ השיעור כמו כל איסורי מאכלות, והנה לענין שיעור שתי' מבואר בחת"ס הנ"ל ששיעורו ברביעית ובמג"א ס"י תקס"ח מבואר ששיעורו מלא לגומיו והרי לענין מלוא לוגמיו מבואר ביומא שהוא משום מיתבא דעתי, ומיהו לכא' ד' המג"א צ"ב למה לענין אכילה הוי כמו שאר איסורי מאכלות ולענין שתי' כמו יו"כ, וכפי הנראה דס"ל שבתענית נאמרו ב' דברים גם איסור אכילה ושתי' ומשום כך תלי' בכזית ורביעית כמו כל איסורי תורה, וגם נאמר שלא יהא יתובי דעתי' כמו ביו"כ וזה תלי' בכותבת ומלוא לוגמיו, וא"כ אזלי' לחומרא בב' הדברים, שלענין אכילה יש לאסור בכזית שהוא השיעור הפחות משום איסור אכילה, ולענין שתיה יש לאסור במלוא לוגמיו משום יתובי דעתי' שהוא השיעור פחות מברביעית,

וע' בבאוה"ל ס"י תקנ"ד "בס' פתחי עולם שבמקום שאין המחלה של חאלעריא חזקה ח"ו יאכל פחות מכותבת",

והיינו דאף בחולה מותר בת"ב לאכול כדרכו אבל מי שאינו חולה ורק שיש חשש שמא יחלה צריך לאכול פחות מכשיעור, ומבואר שגם בת"ב יש שיעור כותבת. וצ"ל שתענית קבועה עשאוה כיו"כ והשיעור בכותבת אבל תענית שגוזרים אותה ואינה קבועה בזה הוי איסור אכילה וכמו שהביא חת"ס מהאמור במגילת אסתר. ולכא' כל תעניות כמו י"ז בתמוז וכדו' הם תענית קבועה ושיעורם בכותבת כמו שמבואר בבאוה"ל גבי ת"ב.

ובשור"ע ס"י תקנ"ג ס"ד בשבת קודם לצום מכריז שליח צבור הצום חוץ מט"ב וצום כפור וצום פורים וסימנך אכף עליו פיהו, וכ' הרמ"א ומנהג האשכנזים שלא להכריז שום אחד מהם, והנה מקור ד' השור"ע ע' בב"י כתב עוד הר' דוד אבודרהם בשבת שקודם לצומות הללו אחר קריאת ההפטר קודם אשרי צריך שיכריז ש"צ להודיע לקהל באיזה יום יחול הצום ואומר אחינו ישראל שמעו צום פלוני ביום פלוני יהפוך אותו הקב"ה לששון ולשמחה כמו שהבטיחנו בנחמות ונאמר אמן וג' תעניות אין מכריזין עליהם ט"ב י"ה ופורים וסימנך אכ"ף עכ"ל, והנה מל' זה משמע שכל ההכרזה הוא רק כדי שידעו מתי הוא התענית, אבל בבאור הגר"א כ' "כיון דברצו תליא ואינן קבועין וכמש"ל ס"י תקס"ב ס"יב אבל תענית אסתר קבועה הוא כמ"ש הרמב"ם דברי צומות וזעקתם וכן כ' הראב"ד", וע"ד הרמ"א שכי' שאין מכריזין כ' הגר"א "דכבר קבלו עליהם כנ"ל", וביאור הדברים שהרי בגמ' ר"ה י"ח ע"ב אי' בזמן שיש שלום יהיו לששון ולשמחה יש גזרת המלכות צום אין גזרת המלכות ואין שלום רצו מתענין רצו אין מתענין אי הכי ט' באב נמי אמר רב פפא שאני ט' באב הואיל והוכפלו בו צרות, ובר"ן כ' שבזה"ז תלי' ג"כ אם רצו או לא אלא שהביא מהרמב"ן דרצו רוב ישראל והסכימו שלא להתענות אין ב"ד מטריחים עליהם אבל עכשיו כבר רצו ונהגו להתענות ע"כ אסור ליחיד לפרוץ גדרם, וזהו שביאר הגר"א את מה שמכריזין דהוא משום דתלי' ברצו וזהו ההכרזה לומר שרוצים ובס"י תקס"ב ס"יב מבואר דתענית שגוזרים על הצבור א"צ כל אחד לקבל אלא ש"ץ מכריז ודי בכך, וזהו מה שמכריזים את התענית וע"כ א"צ להכריז על ט"ב שאינו תלוי ברצו, וכמו כן א"צ להכריז על תענית אסתר שזה כבר נקבע, וד' הרמ"א שא"צ להכריז כיון שכבר קבלו עליהם, והנה השור"ע ריש ס"י תקמ"ט ס"א כ' חייבים להתענות בתשעה באב

ובשבעה עשר בתמוז ובג' בתשרי ובעשרה בטבת ומשמע שהוא חיוב ואין תלוי ברצו, והנה ע' בחי' הריטב"א ר"ה דף י"ח שכי' "ומעתה לכל השיטות האלו אף תמוז וטבת מקובל הוא עלינו ואין על יחיד וצבור לעקרום שכבר רצו כל ישראל וקבלום עליהם כתענית יחידים אלא דמ"מ אפשר דבעו קבלה מבע"י כתענית יחידים משא"כ בט"ב", ולפי הריטב"א מבואר שרצו כל ישראל כתענית יחידים וע"כ צריך קבלת תענית, ואפשר דמש"ה צריך הכרזה זו, וע' שו"ת מהרי"ל דיסקין קו' אחרון אות ע"ה.

ובשור"ע ס"י תקס"ז ס"א כ' "השרוי בתענית יכול לטעום כדי רביעית ובלבד שיפלוט וביורה"ב אסור", וכ' הרמ"א "ויש מחמירין בכל ת"צ והכי נוהגין", וכ' במג"א ס"ק ג' ע"ד הרמ"א "דבשלמא בתענית שקבלו מעצמו י"ל שלא קבל עליו אלא הנאת אכילה משא"כ בת"צ", וכ' בבאור הגר"א "וסי' ראשונה ס"ל כיון דברצו תליא א"כ תליא בקבלה", והיינו שכיון שכל התעניות חוץ מת"ב ויו"כ תלי' אם רצו חשיב ג"כ קבלה וזה לא קיבלו עליהם, והנה אפ"ל שהשור"ע והרמ"א אזלי' לשי', שהשור"ע ס"ל שצריך הכרזה על כל תענית ופי' הגר"א דתלי' ברצו כל זמן וזמן וא"כ הוי ממש קבלה, וע"כ שאר תעניות חלוקים מיו"כ ות"ב, אבל להרמ"א שא"צ הכרזה על כל תענית ומשום דאין זה תלוי ברצו כל פעם אלא מעיקרא רצו וקיבלו עליהם א"כ אפשר שזה דמי לתקנת תענית וממילא שגם טעימה בכלל. וע' במחצית השקל שפי' ד' הרמ"א דאף שברצו תלי' אבל לאו בדעתי' תלי' אלא צריך לקבל כל התענית, ולכא' א"צ לזה אלא לרמ"א באמת א"צ קבלה בזה"ז.

והנה אם תלי' בקבלה לכא' הוי כמו תענית יחיד וא"כ יהא שיעורו בכזית, אך יש לדחות שמה שמקבלים עליהם הוא כמו תענית צבור שקבעו חז"ל וזה שיעורו בכותבת.

והנה יל"ע אם שייך מצות תענית בב"נ, ומצינו בס' יונה פ"ג ז' שבנינוה התענו, אלא שצ"ע אם היה זה דין תענית או שהמלך גזר שם שלא יאכלו, וע"ש ויזעק ויאמר בנינוה מטעם המלך וגדוליו לאמר האדם והבהמה הבקר והצאן אל יטעמו מאומה אל ירעו ומים אל ישתו, והרי דין תענית ל"ש על בהמה וא"כ לא היה זה דין תענית, אך אפשר שהיה תענית על האדם ורק שהחמירו יותר מכל תענית. והעירני אחי שליט"א להפסוק במגילת אסתר גם אני ונערתיו אצום כן והרי נערתיה לא היו מישראל ומשמע שיש צום בנכרי, וע"ע במשנת חיים על עניני פורים. וע' בע"ז ה' ב' נכרים נודרים נדרים ונדבות כישראל ובתו' שם הק' למה לא מנו זאת בז' מצוות ותו' קום עשה לא חשיב והק' בגהש"ס שהרי לא מצינו בגוים בל יחל ומוצא שפתיך תשמור, וע' מל"מ לפ"י ממלכים ד"ה שוב ראיתי אריכות בענין נדר ושבועה בב"נ. ולפ"ז יש לדון אם יש להם נדרי מצוה.

ואם יש תענית בגוי יש לדון אם שיעור האיסור אכילה הוא בכותבת או במשהו שהרי הרמב"ם כ' בפ"ט ממלכים שאין שיעורים בב"נ, והרי גם כותבת הוא משיעורים שנאמרו הלכה למשה מסיני כמבואר בסוכה ה' ב' ברש"י.

אלא שלפי מש"נ ששיעורים של דינים לא נאמרו בב"נ אבל שיעורים של מציאות שייכים גם בב"נ, יש לדון שהרי ביומא פ' ע"ב אי' קים להו לרבנן בכותבת דבהכי מייבא דעתיה בבציר מהכי לא מייבא, וא"כ הרי"ז שיעור של מציאות וד"ז שייך גם בב"נ וי"ל. [וצ"ע ל' הגמ' שם קים להו לרבנן והרי הוא מהלכה למשה מסיני].

והשתא לפי הרא"ש ושור"ע דשיעור אכילה בתענית הוא בכזית וכמו כל איסורי מאכלות, א"כ הוי כמו כל השיעורים שלא נאמרו לב"נ, אבל להרא"ה דתלי' בכותבת והרי שיעור כותבת הוא משום יתובי דעתיה וא"כ הוי שיעור של מציאות והרי נתבאר ששיעורים של מציאות נאמרו גם בב"נ וי"ל.